

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**Dětská práva v Rámcovém vzdělávacím programu
pro základní školu a jejich aplikace do vyučovacího
plánu**

Diplomová práce

Autor práce: Jana Kopúnová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

České Budějovice 2007

Prohlašuji, že diplomovou práci s názvem „Dětská práva v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školu a jejich aplikace do vyučovacího plánu“ jsem zpracovala samostatně a veškerá literatura a materiály, které jsem použila, jsou uvedeny v závěru práce.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 24. dubna 2007

.....

Vyslovuji poděkování panu doc. PhDr. Miroslavu Sapíkovi, Ph.D. za odborné vedení, přínosné náměty, cenné připomínky a pedagogickou spolupráci. Zároveň děkuji vyučujícím Základní školy Fantova v Kaplici za umožnění realizace učebního plánu.

OBSAH

Úvod.....	7
I. Rámcový vzdělávací program pro základní školu.....	9
1.1. Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní školu	10
1.2. Cíle základního vzdělávání.....	10
1.3. Klíčové kompetence	11
1.3.1. Kompetence k učení	12
1.3.2. Kompetence k řešení problémů.....	12
1.3.3. Kompetence komunikativní	13
1.3.4. Kompetence sociální a personální.....	13
1.3.5. Kompetence občanské.....	14
1.3.6. Kompetence pracovní.....	14
1.4. Vzdělávací oblasti.....	15
1.4.1. Člověk a společnost.....	15
II. Historický vývoj práv dítěte	19
III. Úmluva o právech dítěte	22
IV. Evropská úmluva o výkonu práv dítěte	27
V. Orgány zabývající se právy dětí	28
VI. Organizace zabývající se hájením práv dítěte.....	31
VII. Psychologická charakteristika žáka 6. třídy	32
VIII. Dětská práva v osnovách předmětu občanská výchova pro ZŠ	34
IX. Teoretický základ metodických listů	35
9.1. Použité metody	35
9.2. Cíle pracovních listů	38
9.3. Užití organizační formy vyučování.....	38
X. Praktická část.....	39
10.1. Metodické listy	39
10.2. Realizace vyučování	70
Přílohová část	72
Závěr.....	82
Literatura... ..	84

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na téma dětských práv a jejich využití ve vzdělávacím procesu. Metodické a pracovní listy může vyučující použít jako učební pomůcku ve své hodině, především v 6. ročníku základní školy.

Teoretická část je věnována základním informacím o Rámcovém vzdělávacím programu, o historickém vývoji dětských práv nejen ve světě, ale i v České republice. Dále zde nalezneme důležité deklarace a úmluvy o právech a povinnostech dítěte.

Praktická část se zaměřuje na metodické zpracování jednotlivých vyučovacích hodin, obsahuje též pracovní listy pro žáky. Shledáme zde také následný rozbor realizace vyučovacích hodin.

Annotation

The thesis focuses on the issue of children rights and their application in the educational process. The lesson plans and worksheets can be used as teaching aids, especially in the 6th grade of elementary school.

The theoretical part is devoted to some basic information about the Framework Educational Programme and the history of children rights not only in the world but also within the Czech Republic. In addition, some important declarations and conventions on children rights and children obligations have been included.

The practical part is based on methodological analysis of some particular lessons and also contains some examples of pupils' worksheets and a follow-up examination of the lessons that have been carried out.

Úvod

„...stáváš se navždy zodpovědným za to, cos k sobě připoutal...“

Antoine de Saint-Exupéry

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma dětských práv a to hned z několika důvodů. Jednak se jedná v současné době o hojně diskutované téma, jednak jsou to právě ony děti, bezbranné bytosti, na kterých bývá pácháno mnoho zlého, ať už dospělými, či samotnými vrstevníky, a v neposlední řadě se jedná o téma, které by nepochybně mělo být zahrnuto do výchovně vzdělávacího procesu.

Základním předpokladem realizace lidských práv je, aby každý člověk znal svá práva a prostředky, které existují k jejich ochraně.

Dětem je třeba k tomu ze všech sil pomáhat. Dospělí musí dětem poskytnout poučení a mimořádnou ochranu, která jim umožní normálně a zdravě se rozvíjet v podmínkách svobody a důstojnosti.

Kolik jsme již četli v novinách příběhů o tom, jak rodiče utýrali své dítě, jak si dítě z příčiny šikany chtělo vzít život apod. Většině z nás příběh takového dítěte vhání slzy do očí a probouzí v nás přání toho nejhoršího trestu pro takového tyrany. Je však vždy trest dostatečný? Žádný trest, i kdyby se jednalo o trest smrti, není dostatečný. Zkusme se však nezabývat, tím, jak potrestat viníka. Zkusme spíše najít způsob, jak zabránit člověku takovému jednání, zkusme najít způsob, jak ukázat dětem, co je správné a co nikoliv, ukažme jim postup, jak a kde hledat pomoc. A právě tyto myšlenky se staly náplní mé práce.

Dítě jako každý občan České republiky, má svá práva, která bychom my dospělí měli hájit a bránit. Prvním předpokladem ale je, že tato práva budeme znát. A právě tato práce nám k tomu napomůže.

Vychází z myšlenek Stacie Tauscher: *„Staráme se o to, co z našich dětí jednou bude, a přitom zapomínáme, že jsou někým už dnes.“* Věk dítěte je věkem, kdy jeho myšlení, postoje a hodnoty můžeme formovat pro budoucí život. Neustále my, jako učitelé, či rodiče, hledíme na to, jaká bude budoucnost dítěte. Mnohdy si však ani neuvědomujeme, že dítě už teď je velkou osobností. Proto ho právě v tomto věku naučme vážit si nejen sám sebe, ale i svého okolí, rodiny, přátel, hodnot vytvořených společností. Naučme ho chovat se svobodně, ale tak, aby nezasahovalo do svobody ostatních. Nutno si uvědomit, že to, co vybudujeme v dítěti dnes, se

stává jeho velkým kapitálem do dalšího života. Úvodní citát bezpochyby mluví za vše.

Následná práce se může stát jakousi pomůckou vyučujícího nejen občanské výchovy, ale také výchovy rodinné.

Téma lidských práv je dle zatím platných osnov rozvržen do všech ročníků druhého stupně. Pokládám za vhodné seznámit žáky, respektive děti, o svých nejen právech, ale i povinnostech již v tom nejranějším věku, neboť jsou to právě oni, jimž často bývá ubližováno. Oni, kteří ve většině případů neví, kam se obrátit o pomoc, a mnohdy se za svůj, dá-li se říci svůj, problém stydí a bojí se o něm jen zmínit.

Současné osnovy pouze doporučují seznámit žáky s jakýmsi teoretickými oblastmi právě v tomto oboru. Je však otázkou, zda právě tyto teorie budou žákovi postiženému například šikanou, nebo domácím násilím nápomocně.

Nesmíme však opomenout, že žáci by měli kromě svých práv znát také své povinnosti, o nichž často vědí už méně.

Metodická část této práce by měla pomoci učitelům základních škol seznámit své žáky nejen s právy jako takovými, ale především s odpovědností, nápomocí druhému a podobně.

Záleží pouze na samotném vyučujícím, jak jednotlivé lekce rozvrhne do jednotlivých ročníků.

I. Rámcový vzdělávací program pro základní školu

České školství čeká reforma, která má být údajně největším zlomem od dob Marie Terezie. Měla by jednoznačně pomoci žákům, otázkou však je, jak se s ní vypořádají učitelé.

Reforma by měla především odbourat zakotvenost školství v memorování, frontální výuce a autoritativních učitelích. Od školního roku 2007/2008 by měl vejít v platnost nový školský zákon. Reforma, kterou přináší je velkou výzvou našim učitelským sborům.

Podle nového školského zákona bude obsah učiva podléhat takzvaným Rámcovým vzdělávacím programům, jež vymezují cíle školství na celostátní úrovni. Konkrétní náplň učiva však bude na jednotlivých školách. Každá si může podle svých priorit, potřeb žáků a obce vytvořit vlastní vzdělávací program. To školám poskytne velkou příležitost realizovat představy o podobě základního vzdělávání. Učitelé jsou nově přizváni k tvorbě obsahu výuky (v rámci své školy) a mají příležitost se aktivně podílet na promýšlení a formulaci vlastních vzdělávacích cílů. Zvýšená odpovědnost, nezávislost a větší požadavky na kreativitu a celkové pedagogické schopnosti by měly vést k navrácení ztracené prestiže učitelskému povolání a přispět k profesnímu růstu učitelů.

Reforma však do postavení učitele zasahuje ještě jiným způsobem. Před vyučujícími stojí úkoly související, v důsledku však mnohem těžší: Spolu s reformou by měli změnit i svůj postoj vůči žákům, začít více spolupracovat mezi sebou a změnit vyučovací metodu. Podstata nového kurikula totiž spočívá v odklonu od naší staré dobré rakousko-uherské školy postavené na memorování, ke škole zaměřené na dovednosti žáka, takzvané klíčové kompetence. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání učitelům říká, že nemají učit učivo, ale žáky - učivo je jen prostředkem pro dosahování klíčových kompetencí, jež jsou cílem. Důvodem je dlouhodobě zřejmá neefektivnost frontální výuky a nevyužitelnost memorovaných poznatků. Aby se děti připravily na evropský trh práce, musejí se naučit komunikovat, spolupracovat, řešit problémy, být vnímavé ke svému okolí, znát nejen svá práva, ale také povinnosti vůči svému okolí, rodině, ale také celé společnosti. To se dosud v současné české škole neučí. Jinými slovy: Jak reforma na jedné straně roli

učitele posiluje, na druhé mu ubírá dosud automatickou prestiž spojenou s expertním kabátem.

RVP je otevřený dokument, který bude v určitých časových etapách inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se SVP i podle měnících se potřeb a zájmů žáků.

1.1. Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy¹

Navazuje svým pojetím na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání.

Vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, včetně vzdělávání v odpovídajících ročnících víceletých středních škol.

Specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání.

Vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo.

Zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi.

Podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování, a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod a forem výuky ve shodě s individuálními potřebami žáků.

Umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Je závazný pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání.

1.2. Cíle základního vzdělávání²

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se

¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 10

² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 12

proto usiluje o naplňování několika cílů, mezi které patří umožnění žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení, podněcování k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů, vedení k všestranné, účinné a otevřené komunikaci, rozvíjení u žáků schopnosti spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých. Dále připravuje žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti, vytváří u nich potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjí vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě a učí žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný. Vede je k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učí je žít společně s ostatními lidmi a pomáhá jim poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

1.3. Klíčové kompetence³

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.

Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Osvojování klíčových kompetencí je proces dlouhodobý a složitý, který má svůj počátek v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života. Úroveň klíčových kompetencí, které žáci dosáhnou na konci základního vzdělání, nelze ještě považovat za konečnou, ale získané klíčové kompetence tvoří důležitý základ pro celoživotní učení žáka, jeho vstup do života a do pracovního procesu.

Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají, jsou multifunkční, mají nadpředmětovou podobu a lze je získat vždy jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání. Proto k jejich utváření a rozvíjení musí

³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 14 - 17

směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají.

Ve vzdělávacím obsahu RVP ZV⁴ je učivo chápáno jako prostředek k osvojení činnostně zaměřených očekávaných výstupů, které se postupně propojují a vytvářejí předpoklady k účinnému a komplexnímu využívání získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské, kompetence pracovní.

1.3.1. Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání žák umí vybrat a využívat pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení.

Dokáže vyhledat a třídit informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívat v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě.

Operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislosti, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy.

Samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti.

Poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich.

1.3.2. Kompetence k řešení problémů

Na konci základního vzdělávání žák vnímá nejrozumnější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich

⁴ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP)

příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností.

Vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému.

Samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy.

Ověřuje prakticky správnost řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů.

Kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí

1.3.3. Kompetence komunikativní

Na konci základního vzdělávání žák zvládá formulovat a vyjadřovat své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Dokáže naslouchat promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuze, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje.

Rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění.

Využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem.

Využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

1.3.4. Kompetence sociální a personální

Na konci základního vzdělávání žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce.

Podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají.

Vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.

1.3.5. Kompetence občanské

Na konci základního vzdělávání žák respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost proti fyzickému a psychickému násilí.

Chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu.

Rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka.

Respektuje, chrání a oceňuje naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

Chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti.

1.3.6. Kompetence pracovní

Na konci základního vzdělávání žák používá bezpečné a účinné materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky.

Přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého

zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot.

Využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření.

Orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení.

1.4. Vzdělávací oblasti⁵

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatury, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultury (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

1.4.1. Člověk a společnost⁶

Tato oblast v základním vzdělávání vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech. Seznamuje žáky s vývojem společnosti a s důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření

⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 18

⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 43

společenského klimatu. Zaměřuje se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí přináležitosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot, na nichž je současná Evropa budována. Důležitou součástí vzdělávání v dané vzdělávací oblasti je prevence rasistických, xenofobií a extrémistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchovy k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se u žáků formují dovednosti a postoje důležité pro aktivní využívání poznatků o společnosti a mezilidských vztazích v občanském životě. Žáci se učí rozpoznávat a formulovat společenské problémy v minulosti i současnosti, zjišťovat i zpracovávat informace nutné pro jejich řešení, nacházet řešení a vyvozovat závěry, reflektovat je a aplikovat v reálných životních situacích.

Vzdělávací oblast Člověk a společnost zahrnuje vzdělávací obory Dějepis a Výchova k občanství. Ve vzdělávacím obsahu navazuje přímo na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Přesahy dané vzdělávací oblasti se promítají i do jiných vzdělávacích oblastí a do celého života školy a mají přímou vazbu zejména na společenskovední část vzdělávacího oboru Zeměpis, který je v zájmu zachování jeho celistvosti umístěn ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda.

Vzdělávací obor Výchova k občanství se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem, činností důležitých politických institucí a orgánů a s možnými způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství

Člověk ve společnosti

- Naše škola

- Naše obec, region, kraj
- Naše vlast
- Kulturní život
- Lidská setkání
- Vztahy mezi lidmi
- Zásady lidského soužití

Člověk jako jedinec

- Podobnost a odlišnost lidí
- Vnitřní svět člověka
- Osobní rozvoj

Stát a hospodářství

- Majetek, vlastnictví
- Peníze
- Výroby, obchod, služby
- Principy tržního hospodářství

Stát a právo

- Právní základy státu
- Státní správa a samospráva
- Principy demokracie
- Lidská práva – základní lidská práva, práva dítěte, jejich

ochrana;

úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování

lid-

ských práv, šikana, diskriminace

- Právní řád České republiky
- Protiprávní jednání
- Právo v každodenním životě

Globální svět

- Evropská integrace

- Mezinárodní spolupráce
- globalizace

II. Historický vývoj práv dítěte

Problematika lidských práv je stará jako lidstvo samo; byla však vyjadřována v závislosti na konkrétních historických podmínkách. V rámci řešení ochrany lidských práv byla a je řešena i problematika práv dětí a mládeže.

Do 20. století se na děti nahlíželo jako na osoby podřízené dospělým. Dětství pak bylo chápáno jako krátká vývojová etapa před dospělostí. Ve 20. století však bylo uzavřeno na 80 smluv, které se přímo či nepřímo týkaly dětí. Není tedy divu, že 20. století bývá odborníky na práva označováno jako století „práv dítěte“. Díky tomu je dnes mnohde dětství považováno téměř za posvátnou část období života a dítě za jednotlivce, který má vlastní důstojnost a veškerá práva jako každý člověk; přesto však po celém světě stále ještě zbývá hodně vykonat.

První mezinárodní smlouvy v oblasti práv dítěte na mezinárodní úrovni se týkaly potlačení obchodu s děvčaty (1910) a se ženami a dětmi (1921). Prvním uceleným dokumentem však byla *Deklarace práv dítěte*, která byla přijata Společností národů⁷ již v roce 1924. Vytyčila cíl, ke kterému by ochrana dětí měla směřovat – *dát dětem to nejlepší, aby mohly být zabezpečeny jejich základní potřeby*.

Vážnější pozornosti se dětem dostalo až po druhé světové válce, kdy si světové společenství uvědomilo nezbytnost ochrany všech základních práv a svobod pro udržení míru. Dalšími impulsy ve vývoji práv dítěte byla situace rozvojových zemí, ale i nové podmínky v zemích kapitalistických.

První přelomovou událostí byl vznik *dětského fondu* United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF)⁸ dne 11. prosince 1946. Jeho

⁷ Společnost národů (angl. League of Nations, franc. Société des Nations) byla mezinárodní organizace založená po skončení první světové války na základě výsledků *pařížské mírové konference*.

⁸ Dětský fond OSN – UNICEF je největší světovou organizací, která se celosvětově zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje. Byl založen v roce 1946, původně jako Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci (United Nations International Children's Emergency Fund) pro pomoc dětem, postiženým 2. světovou válkou. Od roku 1953 se UNICEF, již pod názvem United Nations Children's Fund, stal trvalou součástí Organizace spojených národů, specializovanou na programovou pomoc strádajícím dětem celého světa. Původní zkratka UNICEF zůstala zachována. Největší část pomoci směřuje do těch částí světa, kde je situace dětí nejtěžší. Za více než půlstoletí své činnosti pomohl UNICEF ochránit životy stovek milionů dětí, celkem dnes působí ve 161 zemích a oblastech světa.

založení bylo motivováno skutečností, že děti v poválečné Evropě nejsou dostatečným způsobem chráněny. Význam této události je přikládán zejména díky přijetí principu, že „*děti si zaslouží zvláštní pozornost*“.

Všeobecná deklarace lidských práv Organizace spojených národů (OSN)⁹ z 10.prosince 1948 se problematikou práv dětí zabývala v kontextu rodiny. Čl. 25 odst. 2 stanoví, že „*mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc*“ a že „*všechny děti, ať jsou narozeny v manželství či mimo ně, požívají stejné sociální ochrany*“. Dále stanovila (čl. 26 odst.1), že každý má právo na vzdělání, a vyslovila přání, aby vzdělání bylo alespoň v počátečních a základních stupních bezplatné a aby základní vzdělání bylo povinné. Vyšší vzdělání mělo být podle schopností stejně přístupné všem. Deklarace rovněž konstatoval (čl. 16 odst.3), že rodina je přirozenou základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu společnosti a státu, a zakazovala zásahy do soukromého života rodiny, domova nebo korespondence (čl.12).

V průběhu 50. let se právům dítěte věnovala stále větší pozornost. V roce 1950 byl rozšířen mandát UNICEF tak, aby zahrnoval přežití a rozvoj dětí a matek na celém světě.

20.listopadu 1959 byla Valným shromážděním OSN¹⁰ přijata *Deklarace o právech dítěte*, která navazovala a rozšiřovala Deklaraci z roku 1923. Vycházela z předpokladu, že tělesná a duševní nezralost dítěte a neschopnost vést nezávislý život vyžaduje zvláštní záruky, péči a právní ochranu. Stanovila rovnost bez jakéhokoliv rozdílu, právo na jméno a státní občanství, na sociální zabezpečení a pomoc a ochranu před všemi formami zanedbávání, krutosti a vykořisťování.

⁹ Organizace spojených národů (OSN), anglicky United Nations Organization (UNO), též United Nations (UN), je mezinárodní organizace, jejímiž členy jsou téměř všechny státy světa (v červnu 2006 měla 192 členských států). OSN byla založena 24. října 1945 v San Franciscu (USA) na základě přijetí Charty OSN 50 státy včetně tehdejší ČSR. Nahradila Společnost národů, která jako garant kolektivní bezpečnosti a mírového řešení konfliktů neobstála. První Valné shromáždění OSN se konalo 10. ledna 1946 v Londýně. Cílem OSN je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce.

¹⁰ Valné shromáždění je hlavním jednacím orgánem OSN. Skládá se ze zástupců všech členských států, z nichž každý má jeden hlas. K přijetí rozhodnutí o důležitých otázkách, jako o míru a bezpečnosti, o přijetí nových členů a o rozpočtu, je nutná dvoutřetinová většina hlasů. Při rozhodování o ostatních otázkách stačí prostá většina.

Deklarace obsahovala principy jako přihlédnutí k zájmům dítěte, stanovila cíle výchovy a vyzdvihovala potřebu porozumění a lásky pro rozvoj dítěte.

20. listopadu 1989 byla na Valném shromáždění OSN jednomyslně přijata *Úmluva o právech dítěte*.

30. října 1990 byla v New Yorku sedmdesáti nejvyššími představiteli členských států OSN podepsána *Světová deklarace za přežití, podporu a rozvoj dětí*. Za bývalou ČSFR tuto deklaraci podepsal prezident.

III. Úmluva o právech dítěte

Nejvýznamnější z uvedených dokumentů je *Úmluva o právech dítěte* (dále jen *Úmluva*), která byla u nás ratifikována a vstoupila v platnost v únoru 1991. Tato úmluva, připravovaná odborníky deset let, navazuje na předcházející dokumenty a stala se prvním mezinárodním dokumentem, který kodifikuje práva dítěte formou smlouvy. Pro státy, které ji ratifikovaly, je tudíž závazná. U nás je *Úmluva* platnou právní normou, která je dokonce nadřazena zákonům.

Již ve své předmluvě *Úmluva* zmiňuje právo dítěte vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění. To bohužel je často porušováno, neboť rozvodovost manželství a počet narozených dětí mimo něj se neustále zvyšuje. Dítětem *Úmluva* rozumí lidskou bytost mladší 18 let. Každé právo, o kterém se *Úmluva* zmiňuje, náleží tedy každému člověku mladšímu 18 let.

Je v první řadě povinností rodičů, aby v rámci svých možností zajistili, aby jejich děti skutečně měly všechna práva, na která mají nárok. Jsou to právě rodiče, kteří mají rozhodující úlohu ve výchově dětí, a proto jim náleží tzv. rodičovská zodpovědnost. Tu každý rodič nabývá okamžikem, kdy se mu narodí dítě. Každý rodič je nositelem rodičovské zodpovědnosti, a to až do té doby, dokud dítě není zletilé, nebo dokud rodič není rodičovské zodpovědnosti zbaven.

Rodičovská zodpovědnost je péčí o dítě v tom nejširším slova smyslu, nejde jen o povinnost rodiče dítěti zajistit výživu, ale jde i o péči o zdraví dítěte a o péči o jeho tělesný, duševní, rozumový a mravní vývoj.

Součástí rodičovské zodpovědnosti je rovněž správa majetku dítěte a zastupování dítěte. Dítě, tedy osoba mladší 18 let, nemá ze zákona tzv. způsobilost k právním úkonům. Tato způsobilost znamená, že člověk může vlastními úkony, vlastním jednáním nabývat práva a povinnosti, tedy například kupovat či prodávat nemovitosti. Tuto způsobilost nabývá v plném rozsahu člověk až dosažením 18 let. Do té doby může platně sám činit jen takové úkony, které jsou svou povahou přiměřené jeho vyspělosti. Např. šestileté dítě si zpravidla může koupit v obchodě žvýkačky (tedy uzavřít kupní smlouvu). Ale těžko bychom akceptovali, aby šestileté dítě uzavíralo burzovní obchody, stejně tak jako může šestileté dítě samo přijmout

dar, třeba autodráhu i v ceně několika tisíc, ale nemůže přijmout dar, který by pro něj znamenal další povinnosti, např. přijmout darem osobní automobil.

Za určitých situací však nestačí, aby za nezletilého jednal jeho zákonný zástupce, tady zpravidla rodič, ale musí být jeho úkon schválen soudem. To se vždy týká nemovitostí, ať už je nezletilý získává darem nebo dědictvím, nebo dokonce kupuje z vlastních prostředků, v ostatních případech vždy záleží na konkrétním posouzení, ale zpravidla se bude jednat např. o koupi či darování motorového vozidla, akcií a obecně hodnotnějšího majetku, třeba i starožitností. Vždy soud musí schválit rozhodnutí o dědictví, pokud je mezi dědici nezletilý. Úkony, které by učinil nezletilý a které by nebyly přiměřené jeho věku nebo které by za nezletilého učinil jeho zákonný zástupce bez souhlasu soudu, by byly neplatné. Rodičovská zodpovědnost není jen právem, ale i povinností rodiče, proto na ni lze nahlížet tak, že rodič má povinnost vykonávat svá práva, tedy že rodič je povinen pečovat o dítě a zároveň že je jeho právem o dítě pečovat. Je samozřejmé, že okolnosti jako je koupě, nebo zdědění domu neřešíme tak často, jako běžné problémy, a proto se pojďme zabývat „všednějšími“, ale neméně důležitějšími právy.

Rodiče musejí být při výkonu péče vždy vedeni snahou chránit jeho zájmy, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled. Rodiče mají zároveň právo při výchově použít přiměřených výchovných prostředků, nesmějí však přitom ohrozit důstojnost dítěte, jeho zdraví a vývoj. Přiměřenými výchovnými prostředky ale není výprask páskem, zavření dítěte o samotě na několik hodin či zákaz jídla. Výprask je trestem, který značnou měrou snižuje důstojnost dítěte, zavření dítěte je psychickým nátlakem a ohrožuje jeho psychický vývoj a o zákazu jídla asi není třeba se vůbec zmiňovat (pokud doma nemáme otesánka a právě nám před chvílí nesnědl večeři pro celou rodinu).

Nejen rodiče mají své povinnosti. Náš právní řád některé povinnosti ukládá i dětem. Trošku abstraktní povinností dítěte je povinnost respektovat a ctít své rodiče, přičemž však je vždy dítěti garantováno právo na vlastní názor.

Mnohem zajímavější povinností však je povinnost dítěte, které žije s rodiči ve společné domácnosti, rodičům pomáhat v mezích svých schopností. O tuto povinnost se v mnoha rodinách vedou těžké boje, občas se najdou děti, které dobře znají Úmluvu a svým rodičům tvrdí, že nic nemusejí, že mají právo si hrát a odpočívat. To samozřejmě není pravda, součástí výchovy je také výchova k práci, takže i dítě má povinnost doma pomáhat. Vždy je však třeba mu dávat jen takové úkoly, které

zvládne. Je zvláštností, že tato povinnost se vztahuje pouze na nezletilé děti, u dospělých potomků, kteří žijí s rodiči pod jednou střechou, už tato povinnost neplatí.

Pokud má dítě vlastní příjmy, je povinno přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, příjem však musí být pravidelný a dlouhodobý, nikoli jen příjem z krátkodobé brigády.

Co (mimo jiné) říká Úmluva o právech dítěte

1. Každé dítě má právo na život.
2. Každé dítě má právo na to, aby nebylo jakýmkoli způsobem diskriminováno. Stát musí učinit všechna možná opatření, aby děti nebyly diskriminovány pro svůj vzhled, rasu, pohlaví, národnost, mateřský jazyk, sociální původ, zdravotní a duševní stav, náboženské, politické nebo jiné smýšlení, postavení dítěte nebo jeho rodičů, zkrátka aby se ke všem dětem přistupovalo stejně.
3. Každé dítě má od narození právo na jméno, na státní příslušnost, má právo, pokud je to možné, znát své rodiče a má právo na jejich péči. Dítě má právo, aby nebylo odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže by tak bylo v jeho zájmu (například v případě týrání nebo těžké nemoci znemožňující péči o dítě) a bylo o tom rozhodnuto soudem.
4. Dítě má právo formulovat své vlastní názory a tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají. Názorům dítěte se musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Toto právo dítěte je ještě rozšířeno zákonem o rodině o právo dítěte obdržet všechny potřebné informace o skutečnostech, které se ho dotýkají. Dítě má právo se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, která se týkají jeho osoby, vždy s ohledem na jeho rozumovou vyspělost. Např. desetileté dítě má právo vyjádřit se k tomu, jak bude trávit prázdniny, i malé dítě má právo vyjádřit se ke svému oblečení.
5. Žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst. Na toto právo by měli pamatovat nejen rodiče, ale například i vedoucí na letních táborech a učitelé na školách v přírodě. Samozřejmě vždy bude záležet na věku dítěte, ale vždy musí být

respektována důstojnost dítěte; lze jen stěží označit jako důstojné takové chování, kdy matka čte milostné dopisy své sedmnáctileté dcery.

6. Dítě má právo na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj. Základní zodpovědnost za zabezpečení takové životní úrovně nesou rodiče dětí, nikoli stát, který rodičům pomáhá pouze v rámci svých možností a platného práva.

7. Každé dítě má právo na bezplatné základní vzdělání. Stát je povinen zajistit, aby dodržování kázně ve školách bylo zajišťováno v souladu s lidskou důstojností dítěte, tedy zajistit, aby nebyly používány tělesné tresty, které by děti ponižovaly a zesměšňovaly.

8. Výchova dítěte musí směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových a fyzických schopností, k posilování úcty k lidským právům, úcty k rodičům, úcty k národním a kulturním hodnotám, úcty k přírodnímu prostředí. Výchova musí směřovat k přípravě dítěte na zodpovědný život ve svobodné společnosti v duchu porozumění, míru, snášenlivosti.

9. Dítě má právo žít v takovém prostředí, které není nebezpečné pro jeho vývoj a které neohrožuje jeho zdraví a život vůbec. Děti mají právo na ochranu před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením.

10. Žádné dítě nesmí být podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let nebude ukládán trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu.

11. Žádné dítě nesmí být nezákonně zbaveno svobody. Zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření a na nejkratší nutnou dobu. S každým dítětem zbaveným svobody musí být zacházeno s lidskostí a s úctou k vrozené důstojnosti lidské osobnosti a způsobem, který bere ohled na potřeby osoby daného věku. Každé dítě zbavené svobody musí být zejména umístěno odděleně od dospělých, ledaže by se uvážilo, že neoddělovat je od dospělých je v jeho nejlepším zájmu a až výjimečné okolnosti mít právo udržovat styk se svou rodinou písemně a při návštěvách. Každé dítě zbavené svobody má právo okamžitého dovolání se k právní pomoci.

12. Dítě má právo na ochranu před nezákonným užíváním drog a psychotropních látek a před využíváním při nezákonné výrobě a obchodování s nimi.

13. Dítě má právo na ochranu před sexuálním využíváním a zneužíváním, před využíváním k prostituci a pornografii.

14. Stát chrání děti před jakýmkoli tělesným nebo duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, zanedbáním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním včetně sexuálního zneužívání rodiči, zákonnými zástupci a jinými osobami starajícími se o dítě. K tomu stát využívá ochranných opatření, v případě nutnosti soudních prostředků.

15. V případě ozbrojených konfliktů by nemělo být žádné dítě mladší 15 let účastno na bojových akcích ani povoláno do ozbrojených sil.

16. Oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.

17. Dítě má právo hrát si a odpočívat.

18. Dítě má právo na výhody sociálního zabezpečení včetně sociálního pojištění.

19. Dítě má právo být chráněno před nezákonným přemísťováním do zahraničí a před nenavrácením zpět.

20. Uznává se právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoliv práce, která může být pro ně nebezpečná nebo může bránit jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji.

21. Každé dítě má právo požadovat pomoc státu, cítí-li se ohroženo.

22. Při adopci je na prvním místě zájem dítěte.

23. Stát poskytuje potřebnou ochranu a pomoc uprchlickým dětem.

Plné znění Úmluvy o právech dítěte lze nalézt na internetových stránkách Organizace spojených národů.¹¹

¹¹ www.osn.cz

IV. Evropská úmluva o výkonu práv dítěte

25. ledna 1996 byla ve Štrasburku přijata Evropská úmluva o výkonu práv dětí.

Jménem České republiky byla Úmluva podepsána ve Štrasburku dne 26. dubna 2000.

S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy, depozitáře Úmluvy, dne 7. března 2001.

Při ratifikaci Úmluvy bylo učiněno následující prohlášení České republiky:

„Česká republika prohlašuje podle článku 1 odst. 4 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, přijaté ve Štrasburku dne 25. ledna 1996, že tuto úmluvu použije na řízení o osvojení, řízení o svěřením dítěte do pěstounské péče a řízení o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti, jakož i na všechna další řízení ve věcech rodinných, jež se dotýkají práv dítěte.“

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 21 odst. 3 dne 1. července 2000. Pro Českou republiku vstoupila v platnost podle odstavce 4 téhož článku dne 1. července 2001.

V. Orgány zabývající se právy dítěte

Právy dětí se samozřejmě nezabývá pouze Úmluva, ale také české rodinné právo - část sociálně-právní ochrany.

Zákon o sociálně-právní ochraně¹² vymezuje okruh orgánů zajišťující výkon sociálně-právní ochrany takto:

- a) Okresní úřady
- b) Obce (v přenesené i samostatné působnosti)
- c) Ministerstvo práce a sociálních věcí
- d) Úřad pro mezinárodní ochranu dětí
- e) Tzv. pověřené osoby, jimiž se rozumí právnické a fyzické osoby, které v zákonem stanoveném rámci vykonávají některé činnosti sociálně-právní ochrany na základě speciálního pověření vydaného Ministerstvem práce a sociálních věcí

Část druhá o sociálně-právní ochraně dětí nese název *Základní zásady sociálně-právní ochrany dětí*. Jde o vymezení nejdůležitějších hledisek sociálně-právní ochrany a výslovné zakotvení oprávnění dítěte i jeho rodičů. Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte.

Každý občan je oprávněn upozornit na závažné jednání dětí jejich rodiče.

Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, jakož i na skutečnost, že rodiče nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a na skutečnost, že se jedná o dítě, kterému by měla být věnována zvýšená pozornost.

Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte orgány a zařízení sociálně-právní ochrany, státní orgány, pověřené osoby, školy, školská a zdravotnická zařízení, jestliže potřebuje pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. Tyto orgány jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Z hlediska tzv. pověřených osob jde především

¹² www.zakony-online.cz

o různé telefonní linky (Linka bezpečí, Modrá linka), azylová zařízení poskytující dětem bezprostřední pomoc apod.

Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob, odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte musí být věnována náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti.

Ocitne-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku, zejména v důsledku smrti rodičů nebo jejich pobytu ve zdravotnickém zařízení (např. po autohavárii), je obec povinna zajistit takovému dítěti neodkladnou péči, přičemž se dá zpravidla přednost příbuznému dítěti.

Ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je okresní úřad povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření ke svěření do péče jiné fyzické nebo právnické osoby.

Rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo při výkonu svých práv a povinností požádat o pomoc orgán sociálně právní ochrany, státní orgány, popřípadě pověřené osoby. Tyto orgány v rozsahu své působnosti, případně svého pověření, jsou povinny tuto pomoc poskytnout.

Státní orgány, školy, školská a zdravotnická zařízení jsou povinny oznámit okresnímu úřadu skutečnost, která nasvědčuje tomu, že jde o děti, kterým je třeba poskytnout ochranu bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče, nebo jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané či zneužívané, anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho práva.

Zákon obsahuje i řadu dalších závazných ustanovení

Pro úplnost je vhodné dodat, že v souvislosti s výše zmíněným zákonem byl novelizován i zákon č. 200/90 Sb., o přestupcích. Podle tohoto zákona hrozí například pokuta do 10 tisíc Kč, případně až do 20 tisíc Kč tomu, kdo, ponechá nezletilé dítě bez náležitého dozoru přiměřeného jeho věku, rozumové vyspělosti nebo zdravotnímu stavu a tím je vystaví nebezpečí vážné újmy na zdraví, případně

způsobí-li dítě bez náležitého dozoru újmu na zdraví jiné osobě nebo větší škodu na cizím majetku.

Dále peněžitý trest náleží tomu, kdo v úmyslu ponížit lidskou důstojnost nezletilého dítěte použije vůči němu nepřiměřeného opatření, kdo úmyslně se nepodrobí rozhodnutí orgánu vykonávajícího sociálně-právní ochranu dětí nebo nesplní některou z povinností, které mu zákon ukládá, kdo zneužívá nezletilé dítě k fyzickým pracím nepřiměřeným jeho věku a stupni jeho tělesného a rozumového vývoje.

VI. Organizace zabývající se hájením práv dětí

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí – hlavní jeho náplní je vymáhání výživného, vykonává funkci tzv. kolizního opatrovníka nezletilých dětí, řeší případy protiprávních přemístění nebo zadržení dětí a rodičů s dětmi

Česká sekce DCI –sdružení zastánců dětských práv (Defence of Children International) – je dobrovolnou organizací, která hájí zájmy a práva dítěte a usiluje o vytvoření podmínek pro jejich realizaci v České republice. Defence of Children International vznikla v roce 1979 v Ženevě, aby pokračovala v aktivitách Mezinárodního roku dítěte rozvíjených ve prospěch dětí. Je členem skupiny nevládních organizací pro Úmluvu o právech dítěte (NGO Group for the Convention on the Rights of the Child), která úzce spolupracuje s Výborem pro práva dítěte OSN.

Česká sekce DCI byla založena v roce 1991 pod záštitou Pedagogického ústavu J.A.Komenského Československé akademie věd v Praze a stala se jedním ze 60 členů mezinárodní nevládní organizace.

Dětský fond OSN (UNICEF), který byl založen 11.prosince 1946 na 1. zasedání Valného shromáždění OSN.

Nadace Naše dítě

Neodmyslitelnou součástí pomoci dětem je bezesporu **Linka bezpečí**, na kterou může zavolat nejen dítě, ale i rodič a svěřit se se svým problémem odbornému pracovníkovi, který mu pomůže najít správné řešení. Nejčastěji děti volají kvůli špatným známkám ve škole a strachu z rodičů, nešťastným láskám, nespokojenosti se svým vzhledem. Vyskytují se však i mnohem závažnější problémy jako například šikana ve škole, týrání, myšlenky na sebevraždu a podobně.

VII. Psychologická charakteristika dítěte a žáka 6. třídy¹³

Žák 6. třídy se nachází v období přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Začíná tedy přibližně v 11 letech a končí dosažením dospělosti ve 20 letech. První fáze dospívání je časově lokalizována přibližně mezi 11. a 15. rok. Jedná se období, kdy dochází nejen ke změnám tělesné schránky, ale především ke změně myšlení, citění, mění se postoj ke svým vrstevníkům, rodičům, vyučujícím.

V tomto věku se mění způsob dětského uvažování, dochází k přechodu na úroveň konkrétních logických operací. Děti jsou sice stále vázány na konkrétní realitu, ale ve svém uvažování již respektují základní zákony logiky. Ubývá poznávacího egocentrismu, dítě již není vázané na jedno hledisko. Dítě je schopné chápat podstatu určité skutečnosti a nenechá se ovlivnit dílčími proměnami. Konkrétní logické operace jsou charakteristické chápáním proměnlivosti jako základní vlastnosti reality. Decentrace se projevuje i v hodnocení sebe sama a jiných lidí. Realistický přístup mladšího školáka vede k tomu, že akceptuje skutečnost jako danost a neuvažuje o jiných alternativách.

Role školáka má určité znaky, které by měly respektovat všechny děti. Ve škole jsou vystaveny očekávání, která z této role vyplývají, musí se chovat požadovaným způsobem a respektovat určité normy. Dítě ve škole získává podřízenou roli žáka a symetrickou roli spolužáka. Školák musí přijmout novou autoritu učitele. Ve škole je hodnocen na základě svých výsledků, pozitivní hodnocení zde nezískává automaticky, musí si je zasloužit. Spolužáci jsou pro něj rovnocennými partnery, s nimiž se porovnává. Školák potřebuje být pozitivně hodnocen i svými vrstevníky a získat v dětské skupině přijatelné postavení.

Příslušnost k rodině je důležitou součástí identity školáka. Otec a matka jsou samozřejmou součástí rodiny, jsou modelem určitého chování i zdrojem jistoty a bezpečí. Nástup do školy může změnit i postavení dítěte v rodině. Pro vývoj dítěte je nejvýhodnější kompletní funkční rodina. Rozpadem rodiny ztrácí dítě možnost získat mnohé pozitivní zkušenosti. Mění se i vztah dítěte k rodičům. Stabilní součástí života

¹³ Vágnerová, 2000

dítěte je také sourozenec. Dítě se ve vztahu se sourozenci naučí mnoha sociálním dovednostem, které mu budou užitečné i v jiných vrstevnických skupinách.

Socializační rozvoj pubescenta je ovlivněn jeho novými kompetencemi, které se projeví i ve způsobu zpracování různých sociálních vlivů. V průběhu dospívání se mění názor na jiné lidi. Proměnou procházejí i sociální role pubescenta – dospívající odmítá přirozenou roli. Komunikace dospívajících s dospělými je touto potřebou ovlivněna také. Mění se vztah ke škole, dobrý prospěch přestává být cílem a stává se prostředkem. Dochází ke stabilizaci individuální normy, která určuje i míru snahy pubescenta. Mění se vztah k učiteli, už není přijímán automaticky jako formálně daná autorita. Dítě tohoto věku má již vyhraněný postoj ke škole. Jeho vztah k učiteli je neutrálnější, než byl dříve. Roste potřeba kontaktu s vrstevníky. Identifikace s vrstevnickou skupinou je jedním z mezníků v socializaci. Žák potřebuje být vrstevnickou skupinou akceptován a pozitivně hodnocen. V tomto období se rozvíjí dispozice k rodičovskému chování. Rozvíjí se období stability a originality vlastní identity. S rozvojem lidských operací se mění i sebehodnocení.

VIII. Dětská práva v osnovách předmětu občanská výchova pro základní školy

Téma práva je dle současně platných osnov zahrnuto téměř do všech ročníků druhého stupně základní školy a odpovídajících ročníků víceletého gymnázia. Osnovy se však zaměřují spíše na teoretické znalosti v oblasti státu, vysvětlení pojmů (právo, autorita, svoboda, zákon apod.). Žáci mají šanci se dozvědět například o soudní soustavě České republiky, o vzniku a přijetí Všeobecné deklarace lidských práv a svobod... Soudobý systém však nenabízí praktické zaměření na danou skupinu žáků.

Rámcový vzdělávací program, jakožto nový vzdělávací program, platný od školního roku 2007/2008 nabízí daleko širší možnosti a využití. Ve svém programu ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda – výchova k občanství na okruh práv dítěte neopomíná. Záleží pouze na samotném vyučujícím, kdy a jakým způsobem toto téma do výuky zahrne.

IX. Teoretický základ metodických listů

Uvedené metodické listy svou podstatou naplňují požadavky Rámcového vzdělávacího programu. Zaměřují se především na kompetence, které by měl žák splnit během povinné školní docházky na druhém stupni.

Plánované vyučovací hodiny se orientují zejména na komunikativní schopnosti žáka, které ho vedou k formulování a vyjadřování své myšlenky. Jedním z cílů listů je přimět žáka umět naslouchat ostatním, respektovat přesvědčení druhých, případně vhodně reagovat a argumentovat.

Pracovní listy posilují spolupráci ve skupině, vzájemnou diskusi nejen uvnitř skupiny, ale i v rámci celé třídy.

9.1. Použité metody

Metodické listy zabývající se problematikou dětských práv, šikany a zneužívání dětí jsou určeny především pro žáky 6. třídy. Listy vzájemně na sebe navazují, ale mohou být využity i samostatně v jakémkoliv ročníku základní školy, či víceletého gymnázia.

Pojmem metoda vyučování rozumíme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům.¹⁴

Brainstorming

Brainstorming je jedním ze způsobů prezentace nového tématu. Podporuje tvořivost a umožňuje rychle vyvolat velké množství nápadů. Lze jej použít při řešení určitého problému nebo při hledání odpovědi na konkrétní otázku.

Instrukce:

1. Zapište KAŽDÝ nový návrh; nejoriginálnější návrhy jsou často nejužitečnějšími a nejzajímavějšími,
2. dokud není brainstorming ukončen, neměl by nikdo nic komentovat nebo hodnotit, také by nikdo neměl opakovat návrhy, které byly vysloveny,
3. povzbuzujte každého k vyslovení návrhu,

¹⁴ Skalková, 1999, str. 166

4. pokud je návrh nejasný, požádejte vysvětlení,
5. účastníci jsou si rovni,
6. fantazii se meze nekladou,
7. žáci se vzájemně inspirují, každý může rozvinout myšlenky ostatních.

Diskuse

Jde o plně rozvinutý rozhovor mezi všemi jeho účastníky, v němž jde o vyjasnění stanovené problematiky. Žáci mají možnost vyslovovat vlastní názory, formulovat si své postoje k danému tématu. Ve výchově k lidským právům je to velmi důležité. Žáci se totiž nejen seznámí s fakty, ale musí si téma také probrat a analyzovat sami pro sebe. Vhodnými prostředky pro vyvolání diskuse jsou vhodné otázky nejen učitele, ale i samotných žáků. Na závěr diskuse by měl být formulován jistý závěr.

Diskuse ve dvojici

Žáci hovoří ve dvojici o tématu jednu až dvě minuty a své návrhy pak sdělí nahlas. Projev žáka je poté sebevědomější, ucelenější, jeho názor je ukotvenější a atmosféra ve skupině se promění často v horlivou diskusi plnou nových námětů.

Hlasité čtení

Jednotliví žáci jsou vyzváni, aby četli určitý text hlasitě, přičemž ostatní naslouchají. Učitel dbá na správnost četby, přiměřenou rychlost a hlasitost.

Mentální mapa (také myšlenková mapa, kognitivní mapa)

Doprostřed tabule učitel napíše ústřední slovo, tezi, téma. Úkolem žáků je „zmapovat“ dosavadní znalosti vážící se k tomuto pojmu. Heslovitě rozvíjí vše, co je k následným pojmům napadne.

Názorně demonstrační (hra rolí)

Hraní rolí je krátká dramatizace, kterou žáci sehrají. Ačkoli žáci při hraní rolí využívají vlastní životní zkušenosti, většinou jde o improvizaci. Cílem je navodit určité okolnosti či události, které žáci osobně nezažili. Hraní rolí může prohloubit

porozumění určité situaci vzbudit empatii vůči těm, kterých se takové situace přímo týkají.

Práce s počítačem

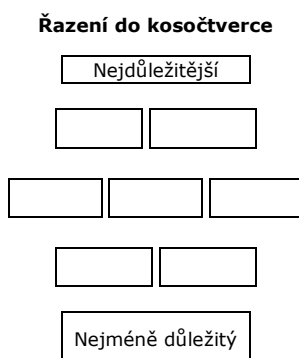
Média jsou spolehlivým zdrojem dobrých materiálů. Internet může přispět ke znalosti vyhledávání potřebných informací a k jejich rozlišení správných a méně správných.

Práce s textovým materiálem

Základem této metody je čtení s porozuměním. Čtenář se soustředí na obsah textu, dokáže rozložit jeho komponenty, vyčlení hlavní témata od dílčích, podružných témat, chápe jejich vzájemné vztahy. Úkolem učitele je pomoci žákům hlouběji proniknout do čteného textu, vysvětluje neznámá, cizí slova. Tato metoda podporuje rozvoj metakognitivních strategií žáků – stanovení cílů učení se z textu, orientační seznámení se s učivem, monitorování porozumění učivu, regulování svého učení (opakované pročitání textu v případě neporozumění, hledání vysvětlení v různých zdrojích) a sebereflexe.

Řazení podle důležitosti (kosočtverec)¹⁵

Řazení podle důležitosti je metoda užitečná v případě, když chceme poskytnout konkrétní informace nebo vyvolat v malých skupinách cílenou diskusi. Při řazení do kosočtverce se žáci dohodnou, který výrok je nejdůležitější. Potom vyberou dva druhé nejdůležitější výroky, poté tři výroky ještě s menším významem a tak dále, jak je znázorněno na obrázku.

¹⁵ Brander, 2006

Vysvětlování

Uplatňuje se zejména při osvojování látky pojmové povahy. Směřuje k pochopení příčin, souvislostí a podstaty zkoumaného jevu. Důraz je kladen na logické myšlení žáků.

9.2. Cíle pracovních listů

Hlavním cílem pracovních listů, již zmiňovaného tématu, není mechanické naučení základních lidských práv dítěte, nýbrž to, aby si dítě osvojilo svá práva, dokázalo rozeznat stav, kdy už jsou jeho práva ohrožena, nebo popřípadě, kdy sám ohrožuje právo druhého. Účelem je poskytnout žákům nejen informace, kam se obrátit například v případě šikany, ale také to, jakým způsobem může pomoci nejen svým kamarádům a spolužákům, ale také dětem ve světě.

9.3. Užité organizační formy vyučování

Výuka se uskutečňuje v určitých organizačních formách, čímž máme na mysli zejména uspořádání a zajištění podmínek k realizaci výchovných a vzdělávacích cílů. Organizační forma mnohdy předem determinuje volbu vyučovacích metod.

V tomto projektu je upřednostňována především skupinová, hromadná a částečně i samostatná výuka.

Hromadné (frontální) vyučování

Učitel pracuje se žáky celé třídy v rámci vyučovací hodiny, což je 45 minut.

Skupinové vyučování

Skupinová práce nastává, když žáci při řešení určitého úkolu pracují společně, spojují své individuální schopnosti a dovednosti a využívají silné stránky ostatních členů. Žáci vytvářejí v rámci třídy malé skupiny (3 – 6 členné). Práce ve skupině rozvíjí zodpovědnost, rozšiřuje komunikační dovednosti, prohlubuje spolupráci, zahrnuje proces rozhodování na základě vzájemné dohody.

X. Praktická část

10.1. Metodické listy

Téma hodiny	První krok k lidským právům
Cíl hodiny	Osvojení si pojmů rasismus, xenofobie, diskriminace
Po absolvování vyučovací hodiny žák	Rozpozná některé projevy lidské nesnášenlivosti, pochopí, že hodnota člověka nespočívá v tom, jak vypadá, ale jaký je uvnitř – co umí a jak jedná.
Časová dotace	45 minut
Metody práce	práce s textem a obrazovým materiálem diskuse ve dvojici
Forma práce	individuální, hromadná
Použité pomůcky a materiály	kopie pracovního listu číslo 1 a 2 pro každého žáka tabule Slovník cizích slov Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost
Obsah hodiny	1. Seznámení s vyučovací hodinou ➤ vyučující upozorní žáky, že nebudou seznámeni s tématem hodiny, nýbrž že bude jejich prvním úkolem toto téma odhalit 2. Samostatná práce žáků – téma hodiny (5 minut) ➤ žáci se pokusí po přečtení citátu na pracovním listě číslo 1 doplnit vhodné slovo ➤ pro tuto chvíli si list uschovají a nikomu nesdělují, co doplnili 3. Rozdílní a přeci tak stejní (7 minut) ➤ žáci vypisují na pracovní list č. 2 co nejvíce shodných a rozdílných znaků (fyzických i psychických) ➤ napíší, jaký jedinec se vyvine z vyobrazeného embrya

	➤ výsledek své práce nejprve konzultují se spolužákem v lavici 5. Diskuse (8 minut) ➤ „Lze opravdu určit jaký bude narozený jedinec?“ ➤ „Našli jste více rozdílných, nebo společných znaků u lidí na fotografiích?“ ➤ v závěru diskuse dospět k řešení, že v základu je každý člověk stejný bez ohledu na věk, rasu, vyznání... 6. Je tolik podstatné, čím se lišíme? (10 minut) ➤ žáci stojí uprostřed třídy, kdo má vlastnost, které bude učitel jmenovat, se postaví k oknu, kdo ne, tak ke dveřím ➤ typy otázek: • kdo má hnědé oči • kdo rád brzo ráno vstává • kdo rád sportuje • kdo rád jí ve školní jídelně • kdo je rád sám doma • kdo nosí sukni • kdo má doma počítač ➤ poté se žáci vrátí do lavic a následuje diskuse • „Proč nebyli všichni spolužáci na stejné straně,“ • „V čem se podobáte?“ • „Čím se odlišujete? Je tato odlišnost důležitá?!” • „Je výhodou/nevýhodou být odlišný?“ 5. Práce s literaturou (5 minut) ➤ žáci rozdělení do třech skupin – každá skupina
--	---

	hledá v rozdílném slovníku definici pojmů DISKRIMINACE, RASISMUS, XENOFOBIE ➤ zástupce každé skupiny napíše tu svou definici na tabuli, poté je žáci definice porovnají 6. Zpětná vazba (7minut) ➤ žáci se opět navrátí k pracovnímu listu číslo 1 a zhodnotí, zda správně doplnili chybějící slovo (práva), popřípadě ostatním sdělí správné znění ➤ krátká diskuse, zda práva opravdu znamenají a splňují to, co nám daný citát sděluje
--	---

Lidská jsou

jako brnění, které tě ochraňuje, jsou jako vládci, protože ti říkají jak se máš chovat, jsou jako soudci, protože se na ně můžeš odvolávat.

Jsou abstraktní – jako emoce a jako emoce patří všem a existují bez ohledu na cokoliv.

Jsou jako příroda, protože mohou být ohroženy a jsou jako duch, protože nemohou být zničeny. Jako čas jednají s námi všemi stejně – bohatými i chudými, starými i mladými, bílými i černými, malými i velkými.

Nabízejí nám respekt a požadují, abychom respektovali druhé.

Pracovní list č. 2

Téma hodiny	Práva a povinnosti členů rodiny
Cíl hodiny	Seznámení se s právy a povinnostmi členů rodiny
Po absolvování vyučovací hodiny žák	Ví, že nemá práva pouze on, ale jeho blízcí.
Časová dotace	45 minut
Metody práce	doplnění tabulky diskuse
Forma práce	samostatná práce
Uspořádání učebny	diskuse
Použité pomůcky a materiály	kopie pracovního listu číslo 1 pro každého žáka
Obsah hodiny	1. Seznámení s vyučovací hodinou ➤ metody, způsob práce 2. Povinnosti dětí vůči rodičům (20 minut) ➤ žáci zapíší do pracovního listu číslo 1, jaké mají povinnosti oni sami, rodiče, sourozenci ➤ žáci ve spolupráci s učitelem shrnou hlavní povinnosti vůči rodičům, zdůrazní i otázky tolerance názorů, pomoci druhému, učení se od druhých, respektování potřeb druhých apod. ➤ z práv je dobré zdůraznit: • vyjádření vlastních názorů a pocitů; • prostor pro uspokojení potřeb, otázky seberealizace; • otevřenou komunikaci; • bezpečí a jistotu; • citlivé a tolerantní zacházení; • dítě má právo být ctěno jako dítě, rodiče pak jako rodiče. ➤ z povinností je dobré upozornit na: • vyváženost plnění úkolů přispívající k rodinné pohodě;

	• rovnoprávnost ve vztazích; • kvalitní péči o druhé; • úctu k druhému; • ochrana druhého; • znalost a dodržování rodinných pravidel; • vzájemnou přirozenou autoritu rodičů a dětí; • pomoc v pěstování vlastní identity, sebeúcty a ovládání se 3. Diskuse (20 minut) ➤ „Čí kolonka se vyplňoval nejnanejšeji? Dokážete odpovédět proč?“ ➤ nutné, aby děti zdůvodňovaly své odpovědi, neboť se učí argumentaci a vyjadřování vlastních názorů ➤ vhodné připomenout potřebu pravidel nejen v rodině, ale i ve škole a v životě
--	---

Pracovní list číslo 1

	matka	otec	já	sourozenci
práva				
povinnosti				

Téma hodiny	Právní dokumenty
Cíl hodiny	Seznámení se se základními dokumenty lidských práv
Po absolvování vyučovací hodiny žák	Zná základní svá práva a povinnosti.
Časová dotace	45 minut
Metody práce	brainstorming diskuse vysvětlování
Forma práce	Skupinová
Použité pomůcky a materiály	pracovní list číslo 1 pro každou skupinu
Obsah hodiny	1. Seznámení s metodou brainstormingu (3 minuty) ➤ vyučující seznámí žáky s metodou brainstormingu (viz teoretická část) 2. Seznámení se Všeobecnou deklarací lidských práv (15 minut) ➤ vyučující nejprve informuje žáky o tom, co daná deklarace je, kdy a kým byla přijata ➤ následně žáci, rozdělení do skupin, dostanou rozstříhaný pracovní list číslo 1, jejich úkolem je správně sestavit jednotlivá práva ➤ poté následuje společná kontrola, popřípadě žáci sdělují, jiná možná řešení 3. Práva všech dětí (10 minut) ➤ žáci zůstávají v předchozích skupinách ➤ pomocí brainstormingu zapisují, co všechny děti kdekoliv na světě potřebují (vzduch, jídlo pití, zdraví, lásku, hry, štěstí apod.) ➤ poté společně s ostatními žáky ve skupině rozhodnou, co jsou skutečně <u>potřeby</u> (podtrhnou

	vlnovkou) a co jsou pouze „<u>přání</u>“ (podtrhnou rovnou čarou) ➤ z uvedených potřeb a přání vyberou 7 nejdůležitějších potřeb a vypracují svoji deklaraci práv dítěte 4. Úmluva o právech dítěte (3 minuty) ➤ vyučující sdělí žákům, že podobně před lety pracovala Organizace spojených národů (OSN), vypracovala podobný seznam, který se stal Úmluvou o právech dítěte 5. Zpětná vazba (10 minut) ➤ žáci s ním porovnají svůj seznam ➤ jsou některé jejich body podobné nebo shodné s články v úmluvě? ➤ společná diskuse, zda všechny děti v naší zemi i na světě mají zaručena všechna práva, pokud ne, tak proč
--	---

Všichni jsme si rovni bez ohledu na rozdíly		v barvě pleti, pohlaví, náboženství či jazyka .
Každý má právo na život,		a to ve svobodě a bezpečí.
Nikdo nemá právo	zacházet s jiným jako s otrokem	nebo přímo někoho učinit svým otrokem.
Každý člověk má právo na rovnoprávné	postavení před zákonem.	
Každý má právo na právní pomoc	pokud jeho práva nejsou respektována.	
Nikdo nemá právo nespravedlivě uvěznit jiného		nebo ho vyhnat z jeho země.
Každý má v právo na spravedlivé	a veřejné jednání před soudem.	
Každý musí být považován za nevinného,		pokud jeho vina není prokázána.
Každý má právo žádat pomoc, jestliže ho někdo obtěžuje,	avšak nikdo nesmí bezdůvodně vstupovat do cizího domova,	otevírat druhému dopisy nebo zneklidňovat jeho nebo jeho rodinu
Každý má právo odejít do jiné země	a žádat tam ochranu, pokud je ve vlastní zemi pronásledován	nebo v nebezpečí, že bude pronásledován.
Každý má právo cestovat,		jak chce.

¹⁶ Janošková, Ondráčková, 2004

Každý má právo na státní příslušnost. Nikdo nemá právo zabránit jinému,	pokud si to přeje, změnit státní občanství.
Každý má právo na praktikování i zohledňování všech hledisek vlastního náboženství	i na jeho změnu podle svého přání.
Každý má právo účastnit se jednání	a pokojných shromáždění.
Každý má právo pomáhat vybrat vládu	své země a účastnit se jí.
Každý má právo na sociální zabezpečení	a na možnosti rozvíjet své schopnosti.
Každý má právo pracovat za spravedlivou mzdu	v bezpečném prostředí a být členem odborové organizace.
Každý má právo na odpočinek	a volný čas.
Každý má právo na přiměřenou životní úroveň	a lékařskou péči v nemocnici.
Každý má právo účastnit se	kulturního života své komunity.
Každý musí respektovat „sociální řád“	nezbytný pro dosažení uvedených práv.
Každý musí respektovat práva	druhých, společnost a veřejný majetek.

Nikdo nemá právo zrušit
jakékoliv

právo uvedené v této Deklaraci.

Téma hodiny	Dětská práva
Cíl hodiny	Seznámení s Úmluvou o právech dítěte Rozvoj dovedností kritického posuzování informací a uvádění získaných údajů do souvislosti s každodenními zkušenostmi Prohloubení smyslu pro zodpovědnost, solidaritu, spravedlnost a rovnost
Po absolvování vyučovací hodiny žák	Zná svá základní práva.
Časová dotace	45 minut
Metody práce	práce s textem
Forma práce	skupinová diskuse
Použité pomůcky a materiály	kopie pracovního listu číslo 1 pro každou skupinu kopie pracovního listu číslo 2 na formát papíru A3 obálky velký arch papíru s články Úmluvy
Obsah hodiny	1. Úmluva o právech dítěte (10 minut) ➤ učitel pomocí hádanky prozradí dětem jedno z jejich práv: „<i>Patří ti to, ale tvoji přátelé to používají víc než ty.</i>“ (právo na jméno) ➤ učitel stručně představí Úmluvu o právech dítěte, zeptá se žáků, co o ní vědí, ukáže jim arch papíru pověšený na stěně a projde společně s žáky její hlavní články 2. Skupinová práce (12 minut) ➤ každá skupina dostane obálku s kartami ➤ žáci o uvedených výrocích diskutují a zváží, jak důležité jsou pro život jejich členů ➤ následně je seřadí podle důležitosti do kosočtverce (pracovní list číslo 2)

	➤ nejprve na stůl položí nejdůležitější výrok, pod něj dají vedle sebe další dva významné výroky, pod ně položí další tři výroky s průměrnou důležitostí, ve čtvrté řadě opět dvě karty a v páté řadě karta s nejméně podstatným výrokem ➤ tímto způsobem budou karty rozloženy do tvaru kosočtverce ➤ až budou všechny skupiny hotové, vyučující požádá žáky, aby se prošli po místnosti a prohlédli si, jak každá skupina výroky seřadila ➤ poté svolá žáky ke společnému vyhodnocení 3. Následný rozbor a vyhodnocení (10 minut) ➤ každá skupina seznámí ostatní s výsledky práce, proč volila právě takovéto seřazení ➤ vyučující porovná výsledky jednotlivých skupin, v čem si jsou podobné a v čem se liší 4. Diskuse (10 minut) ➤ „Proč mají lidé různé priority?“ ➤ „Přeje si některá skupina změnit své řazení na základě toho, co říkali ostatní?“ ➤ „Napadají vás práva, která v Úmluvě nejsou zařazena, ale měla by být?“ ➤ „Myslíte si, že děti potřebují mít zvláštní úmluvu? Proč?“ ➤ „Když mají Úmluvu děti, neměli by ji mít také lidé ve věku 18 – 30 let?“ ➤ „Jak zvláštní práva by měla tato úmluva obsahovat?“ ➤ „Na koho se v naší zemi mohou děti obrátit, když se dozvědí o závažném porušování dětských práv?“
--	--

	5. Zpětná vazba (3 minuty) ➤ žáci si zapíší do sešitu, co se dozvěděli nového
--	--

Dítě má právo svobodně vyjadřovat své názory ve všech záležitostech, které se jej dotýkají. Názorům dítěte se musí věnovat patřičná pozornost. Dítě má právo na svobodu vyjadřování.

Mělo by být uznáváno právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Dítě má právo na svobodu sdružování a pokojného shromažďování.

Žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému nebo nezákonnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence. Dítě by mělo být chráněno před nezákonnými útoky na svou čest a pověst.

Rodiče mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.

Dítě má právo na vzdělání. Stát by měl zavést pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání. Kázeň ve školách by měla být zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte. Výchova dítěte by měla směřovat k rozvoji jeho osobnosti, jeho nadání a schopností, k rozvoji úcty k lidským právům a základním svobodám, k přípravě na zodpovědný život ve svobodné společnosti v duchu míru, přátelství, porozumění, snášenlivosti a rovnosti i k rozvoji úcty vůči přírodnímu prostředí.

Dítě má právo na odpočinek a volný čas, na hru a na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.

Dítě by mělo být chráněno před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním práce, která je nebezpečná pro jeho život a rozvoj. Dítě by mělo být chráněno před všemi formami sexuálního vykořisťování a zneužívání, před využíváním k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám a před využíváním v pornografii a při výrobě pornografických materiálů.

Stát by měl činit všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených ozbrojeným konfliktem a k péči o ně.

Stát by měl činit všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených ozbrojeným konfliktem a k péči o ně.

Každému dítěti obviněnému za spáchání přestupku nebo trestného činu by mělo být zaručeno, že bude považováno za nevinného až do té doby, kdy mu vina bude prokázána, že bude mít ve svém případě právní pomoc, že nebude nuceno vypovídat nebo přiznávat svoji vinu, že bude plně uznáváno jeho soukromí a že s ním bude zacházeno způsobem, který odpovídá jeho věku, situaci a jeho blahu. Za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let nesmí být udělen trest smrti ani trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu.

Pracovní list číslo 2

Téma hodiny	Děti a sociální práva¹⁷
Cíl hodiny	Rozšíření znalostí o dětské práci, rozvoj kritického myšlení v kontextu složitého problému.
Po absolvování vyučovací hodiny žák	Žák se seznámí s právem na vzdělání a s právem nebýt nucen pracovat.
Časová dotace	90 minut
Metody práce	diskuse brainstorming
Forma práce	skupinová
Použité pomůcky a materiály	kopie pracovního listu číslo 1 a číslo 2 pro každou skupinu psací potřeby a fixy velké archy papíru
Obsah hodiny	1. Seznámení s průběhem aktivity (2 minuty) ➤ vyučující sdělí žákům, že aktivita vychází z příběhu Ashika, dětského dělníka z Pakistánu 2. Vymyšlený příběh (10 minut) ➤ s žáky si zahrajte jedno kolo hry na společné vymýšlení příběhu: žáci vymyslí fiktivní a nápaditý příběh o jednom dni v Ashikově životě ➤ postupně je každý žák vyzván, aby přidal jednu větu 3. Skutečný Ashikův život (10 minut) ➤ žáci jsou rozděleni do skupin maximálně po pěti ➤ každá skupina dostane list papíru

¹⁷ Brander, 2006

	s informacemi o Ashikově životě (pracovní list číslo 1) ➤ žáci si přečtou informace a podělí se o své dojmy v rámci skupiny 4. Navrhovaná řešení (15 minut) ➤ jednotlivá skupina dostane arch papíru s tabulkou „Navrhovaná řešení“ ➤ skupina má za úkol navrhnout pomocí brainstormingu řešení problémů, s nimiž se musí Ashik a další dětské dělníci potýkat ➤ do příslušných sloupečků doplní možná řešení, která by pro vyřešení jejich situace mohla být učiněna „zítra“, „příští měsíc“ a „v budoucnosti“ ➤ mluvčí jednotlivých skupin ostatním poreferuje o výsledcích její práce 5. Společná diskuse (10 minut) ➤ vyučující společnou diskusí projde ve třech kolech jednotlivé sloupce ➤ po každém kole zapíše všechny návrhy, které zazněly, do příslušného sloupce na velkém archu 6. Hlubková diskuse (25 minut) ➤ „Kolik jste věděli o dětské práci předtím, než jste absolvovali tuto aktivitu?“ ➤ „Existuje v naší zemi dětská práce? Jakou práci děti vykonávají a proč pracují?“ ➤ „Měly by děti pracovat? Měly by si moci vybrat, zda budou pracovat, nebo ne?“ ➤ „Bylo pro vás obtížné najít řešení pro Ashika?“
--	---

	<i>Který sloupec byl nejobtížnější?“</i> 7. Zpětná vazba (10 minut) ➤ vyučující seznámí žáky s možností adopce na dálku a společně zhodnotí, zda by v rámci třídy, či školy se mohly takového projektu zúčastnit ➤ porovnání se situací v České republice – povinná bezplatná školní docházka, bezplatná zdravotní péče
--	---

Ashikův příběh

Další informace

Jeho rodina má už dva roky dluh, protože si vzala půjčku na 6000 pákistánských rupií (110 €). Včetně úroků z půjčky dnes dluží asi 280 €.

Otec poslal Ashika do školy, ale majitel cihelny ho po třech měsících vzal a poslal zpátky do práce. Jeho otec byl potrestán za to, co udělal.

Příjem rodiny je velice nízký a nestačí na to, aby rodiče mohli děti posílat do školy a poskytnout jim přiměřenou stravu a zdravotní péči.

Osobní údaje

Jméno: Ashik Hashmir

Věk: 11 let

Národnost: pákistánská

Rodina: rodiče, 2 prarodiče,

1 sestra a 3 bratři

Rodinný příjem: asi 70 €

měsíčně

Jedná se o skutečný životní příběh

Navrhovaná řešení

Co by se mohlo učinit pro zlepšení Ashikovy situace – a situace mnoha dalších dětských dělníků?

Zítřa?	Příští měsíc?	V budoucnosti?

Téma hodiny	Šikana¹⁸
Cíl hodiny	Rozšíření znalostí o příčinách a důsledcích šikanování a porozumění tomuto problému
Po absolvování vyučovací hodiny žák	Uvědomí si právo dětí na ochranu
Časová dotace	90 minut
Metody práce	dramatizace četba (hlasité čtení) kognitivní mapa
Forma práce	skupinová
Použité pomůcky a materiály	Pracovní list číslo 1 pro skupinu Pracovní list číslo 2 pro 3 žáky
Obsah hodiny	1. Úvod do aktivity (10 minut) ➤ kognitivní mapa – doprostřed tabule učitel napíše slovo ŠIKANA, žáci píší kolem vše, co je k danému slovu napadne ➤ vyučující vysvětlí účastníkům, že budou po skupinách předvádět krátké scénky na téma šikanování 2. Samotná aktivita (20 minut) ➤ žáci jsou rozděleni do tří skupin ➤ každá skupina dostane přidělenou scénku, kterou za daný čas nacvičí ➤ až budou skupiny připravené, tak své scénky předvedou ➤ případné komentáře a poznámky je vhodné nechat zaznít až po odehrání poslední scénky 3. Diskuse (20 minut) ➤ vyučující zhodnotí scénky

¹⁸ Brander, 2006

	➤ „Odkud skupiny čerpaly inspiraci pro rozvinutí svých scének? Z příběhů či filmů o šikaně nebo z vlastní zkušenost?“ ➤ „Byly scénky reálné?“ ➤ „Které návrhy, jež říkali účastníci v první scénce, byly konstruktivní a pomohly řešit situaci a které situaci naopak ztěžovaly?“ ➤ v souvislosti s druhou scénkou se vyučující zeptá, jak obtížné je mluvit otevřeně s kamarádem, který někoho šikanuje. Jaké postupy mají obecně spíše pozitivní účinky a jaké taktiky by naopak působily negativně? ➤ v souvislosti s třetí scénkou se zeptat, jak obtížné je mluvit otevřeně s kamarádem, který je šikanován. Jak nejlépe postupovat při hledání řešení, které bude pro oběť přijatelné? 4. Příběhy o šikaně (10 minut) ➤ tři dobrovolníci přečtou nahlas tři příběhy o šikanování ➤ ostatní mají možnost cokoliv říct k těmto příběhům 5. Diskuse o šikaně (20 minut) ➤ „Jak se podle vás cítí člověk, který je šikanován?“ ➤ „Myslíte si, že si člověk může sám za to, že ho ostatní šikanují?“ ➤ „Snaží se šikanující osoby tím, že týrají jiné, něco dokázat?“ ➤ „Je šikanování druhem násilí?“ ➤ „Skrývá šikanování touhu po moci?!” ➤ „Je šikanování nevyhnutelné?“
--	---

	➤ „Kdyby byl váš kamarád šikanován, myslíte si, že byste to měli oznámit učiteli nebo jiné zodpovědné osobě, ačkoli s vámi kamarád o svém problému hovořil důvěrně?“ ➤ „Jaké jsou nejběžnější předsudky týkající se obětí šikanování?“ ➤ „Kdo je zodpovědný za řešení problematiky šikanování?“
--	---

Scénka 1

Student se obrátí na učitelský sbor a snaží se vysvětlit, že jeden z jeho spolužáků je šikanován. Ředitel/ka školy je autoritářský/á s tradičním přístupem ke studentům. Myslí si, že se hroutí všechny normy a že se dnešní mládež neumí chovat. Třídní učitel/ka nechce za situaci převzít zodpovědnost. Další učitelé problém podceňují a chování šikanujícího studenta za šikanu nepovažují. Zástupce/zástupkyni místního úřadu sociální péče problém zajímá, ale má příliš mnoho práce na to, aby se jim mohl/a nyní zabývat.

Scénka 2

Skupina studentů se snaží promluvit s kamarádem/kamarádkou, který/á šikanuje mladšího studenta/studentku.

Scénka 3

Několik studentů stojí v hloučku a mluví o svém kamarádovi/kamarádce, který/á je šikanován/a skupinou starších studentů. Chtěli by mu/jí pomoci, a proto rozebírají různá řešení jeho/jejího problému.

Příběh 1

„Je mi dvanáct let a nenávidím školu, protože mě tam nikdo nemá rád. Jedna skupina dětí mi pořád nadává. Říkají, že jsem ošklivá, tlustá a že se za mě rodiče musejí stydět. Moje nejlepší kamarádka se mnou přestala mluvit, a teď se dokonce skamarádila s některými dětmi z té skupiny. Nenávidím ji. Připadám si tak osamělá. Bojím se, že to, co říkají o mých rodičích, je pravda.“

Petra

Příběh 2

„Letos jsem přestoupila na jiné gymnázium a už od prvního dne jsem měla pocit, že některé holky se na mě dívají nějak divně. Uvědomila jsem si, že na mě žárlí, protože většina kluků se se mnou rychle spřátelila. Chtěla bych zase změnit školu, protože dostávám lístky s výhružkami. Také mi volají domů, a dokonce mi několikrát sebraly učebnice. Když jsem šla minulý týden na záchod, šly tam za mnou tři holky a pak mi hrozily nožem. Říkaly, že se mám vrátit, odkud jsem přišla, a nadávaly mi, že jsem „kráva“. Už to nemůžu vydržet. Jsem naštvaná a mám strach. Zkusila jsem si o tom promluvit s ředitelkou, ale vůbec mi nepomohla. Nevím, co mám dělat.“

Tereza

Příběh 3

„Můj nejlepší kamarád mi řekl, že ho jiní žáci z naší školy obtěžují. Chtěl jsem mu pomoci, a tak jsem si s nimi šel promluvit, ale oni od té doby dělají to samé i mně. Takže teď nás šikanují oba. Dělají si z nás legraci, vymýšlejí na nás kruté žerty a vyhrožují nám, že nás zbijí. Rozhodli jsme se, že o tom radši nikomu neřekneme, protože máme strach, že by to pak bylo ještě horší.“

Andrej

Téma hodiny	Kde najít pomoc
Cíl hodiny	Seznámení se organizacemi nabízejícími pomoc dětem
Po absolvování vyučovací hodiny žák	Ví, kam se obrátit v případě nebezpečí (šikana, týrání).
Časová dotace	45 minut
Metody práce	praktické – grafické zpracování projektu - vyhledávání informací
Forma práce	hromadná
Použité pomůcky a materiály	počítačová učebna s připojením k internetu 3 archy velkého papíru fixy
Obsah hodiny	1. Navázání na minulou hodinu (5 minut) ➤ připomenutí pojmu ŠIKANA 2. Dětská krizová centr, linky důvěry (30 minut) ➤ žáci na internetu vyhledávají kontakty na jednotlivá krizová centra ➤ po vyhledání vytvoří na velký arch papíru přehled kontaktů, kam se obrátit v případě nebezpečí ➤ na další arch papíru „vzkaz těm, co jsou šikanováni“ napíší nápady, co by poradili týraným obětem ➤ na 3. arch papíru „vzkaz těm, co šikanují“ napíší vzkaz pro toho, co týrá ostatní ➤ viz příloha číslo 1 3. Využití archů (5 minut) ➤ žáci vyvěsí vypracované archy nejlépe na společnou chodbu školy, kde ponechají tužku, ostatní žáci jiných tříd mohou kdykoliv dopsat vzkaz jednomu z účastníků šikany

10.2. Realizace vyučování

Realizace navrhovaného vzdělávacího plánu byla prováděna na Základní škole Fantova, Kaplice v 6.A. vyučující občanské výchovy a rodinné výchovy je současně třídní učitelkou (Mgr. Věra Světlá).

Vzhledem k rozsahu plánu, nebylo umožněno realizovat všechny vyučovací hodiny, přesto část byla uskutečněna.

Neshledávám za nutné popisovat podrobně průběh vyučovacích hodin. Průběh zcela odpovídal uvedeným metodickým listům. Za přínosnější považuji zveřejnit zvláštnosti, kterým v příští realizaci je třeba se vyhnout.

1. vyučovací hodina – První krok k lidským právům

Prvotním úkolem žáků bylo doplnit chybějící slovo do citátu a tím získat téma hodiny. Většina žáků našla to správné slovo, někteří doplnili pojmy jako tvrzení, rodina a podobně.

Úkolu s obrazovým materiálem se děti zhostily výborně. Nutno však dodat, že vzhledem ke svému věku nacházely spíše odlišnosti, nežli podobnosti, hledaly více v oblasti vzhledu, nikoliv charakteru. Našly se však i podobnosti jako úsměv, veselost, život, radost. Objevilo se však úskalí. Ve třídě se nachází tři žáci vietnamské národnosti, což vyvolalo u některých žáků posměšky a to v porovnání s obrázkem. Proto doporučuji v takovémto případě přistupovat k těmto otázkám velmi citlivě.

Viz příloha číslo 2.

2. vyučovací hodina – Práva a povinnosti členů rodiny

Žákům nedělalo problém vyplnění tabulky. Zpočátku nenacházeli příliš nápadů pro své povinnosti. Naopak jim nedělo obtíže najít povinnosti rodičů. Většinou jejich povinnosti spojují s obstaráváním domácností, péčí o děti a finančním zabezpečením rodiny.

Viz příloha číslo 3.

3. vyučovací hodina – Právní dokumenty

Spojení jednotlivých práv činilo žákům menší problém, proto pro příště doporučuji zvolit méně práv, nebo větší časový rozsah. Skupinová práce se proměnila v hromadnou, kdy společnými silami se podařilo dospět k danému cíli.

Při tvorbě vlastní deklarace dětských práv děti vycházely z předchozí aktivity, kdy měly napsat vše, co potřebují děti na celém světě. Opět se zde, zřejmě vlivem věku, objevovali spíše materiální statky, nežli duchovní potřeby, jistoty, zázemí... Děti požadovaly především delší prázdniny, peníze apod. Což se odrazilo i při tvorbě samotné deklarace, kromě materiálních hodnot se zde objevilo právo na víru, právo dýchat, jíst, pít, právo na vlastní názor, na lásku k rodičům...

Viz příloha číslo 4.

4. – 5. vyučovací hodina – Děti a sociální práva

Trochu netradiční hodina se žákům líbila. Našli řadu nápadů, jak pomoci onomu chlapci. Jedna ze skupin dokonce zmínila i adopci na dálku, což umožnilo navázat okamžitě na tuto tematiku. Žáci jevíli značný zájem o informace o adopci na dálku, dali si závazek příští školní rok ji s pomocí paní učitelky zrealizovat. neshledávali však dětskou práci jako přílišné porušení dětských práv. Dokonce se domnívali, že děti by měly mít šanci si vydělat nějaké peníze.

Viz příloha číslo 5.

6. – 7. vyučovací hodina - Šikana, 8. vyučovací hodina – Kde najít pomoc

Nebyly realizovány.

PŘÍLOHOVÁ ČÁST

Příloha číslo 1

Přehled organizací pomáhajících dětem v případě ohrožení.

Linka bezpečí

Telefon: 800 155 555

www.linkabezpeci.cz

Linka bezpečí je bezplatná telefonická linka krizové intervence pro děti a mládež (do 18 let, studenti do 26 let). Je v provozu 24 hodin denně po celý rok a je dostupná z celé České republiky zdarma jak z pevné linky, tak i z mobilních telefonů. Linka bezpečí ctí zásadu anonymity klienta a tak, pokud klienti sami nechtějí, nemusí nám sdělovat své osobní údaje.

Linka bezpečí pomáhá dětem a dospívajícím řešit těžké životní situace. Slouží především těm, kteří si nevědí rady se svými problémy, cítí se ohroženi, osamělí, zrazení, zmatení a z nejrůznějších důvodů se nechtějí nebo nemohou svěřit někomu ze svého okolí. Přesto však potřebují pochopení, podporu, důvěru a zároveň kvalifikovanou radu a pomoc. Dětem a mládeži je dáván dostatečný prostor k tomu, aby mohli hovořit s konzultantem o své situaci a dospět společně k nějakému možnému řešení.

Internetová linka

lb@linkabezpeci.cz

Děti, které nemají možnost využít telefonu, ale mají přístup k internetu, se mohou na Linku bezpečí obrátit přes e-mail a konzultovat zde svoje problémy. Tuto možnost mohou využít i české děti, které žijí s rodiči v zahraničí, případně děti se sluchovou vadou či vadou řeči. Odborníci ze Sdružení Linky bezpečí odpovídají na dotazy v co nejkratším možném termínu, zpravidla do 3 pracovních dnů.

Linka vzkaz domů

Telefon: 800 111 113

Linka má sloužit především dětem a mladým lidem, které situace v rodině, ve škole nebo v ústavním zařízení donutí k útěku nebo těm, kteří o tomto kroku

prozatím jen uvažují. Dovolat se na ni mohou zdarma ze všech pevných linek, nikoliv však z mobilních telefonů.

Prvotním úkolem Linky je předávání vzkazů rodičům či jiným blízkým osobám dítěte na útěku, které se sice nechce vrátit zpět, ale přesto by rádo nechalo svým blízkým zprávu, že je naživu a zdrávo. Těm dětem, které by se domů vrátit chtěly, ale nemají odvahu rodičům zavolat z obavy z jejich reakce, jsou pracovníci na Lince vzkaz domů připraveni pomoci nalézt cestu zpátky. Pokud se dítě za žádnou cenu domů vrátit nechce, pomůže mu Linka vzkaz domů zprostředkovat umístění v azylovém domě, v krizovém centru či v jiném obdobném zařízení, kde by našlo prozatímně střechu nad hlavou.

Na Linku vzkaz domů se mohou obrátit také rodiče a příbuzní dětí, které utekly z domova, a mohou jim zde nechat vzkaz - například že se mohou bez obav vrátit zpátky domů.

Linka vzkaz domů se snaží svou činností eliminovat relativně vysokou pravděpodobnost, že se děti na útěku stanou oběťmi či pachateli trestné činnosti. Linka vzkaz domů je v provozu každý den od 8.00 do 22.00 hodin.

Policie České republiky

Telefon: 158

Fond ohrožených dětí

Telefon: 224 221 137

www.fod.cz

Dětské krizové centrum

Linka důvěry Dětského krizového centra: 241 484 149

www.ditekrize.cz

internetová linka důvěry: problem@дитеkrize.cz

Krizové centrum pro děti a mládež

Krizová linka: 469 623 899

www.spondea.cz

ICQ: 260-321-915

Bílý kruh bezpečí

Linka pro oběti domácího násilí: 251 51 13 13

www.bkb.cz

Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji

Telefon: 387 410 864

Linka důvěry České Budějovice: 387 313 030

Příloha číslo 2 – 1. vyučovací hodina

Fonéma

hrobný, pětý, chybý, moudrý, ~~bohatý~~, vřidný, velký, slusný,
černý,

mají ~~se~~ ~~se~~ ~~se~~
vřidni se se žijí
vřidni jsou veselí.

Fonika G-A

vzdělání, holka, inteligentní, bude se umět sám o sebe postarat, a bránit
úřad, bude hubený, ale hezčí roční, leduška a hleď si roditel, jmenuje se
Alice

Moudrý se rád usmíje a ukáže o sobě že roditel má mluvit.
Moudrý má jiné ~~chytro~~ chytro se liší tím že roditel, bavou plati, tím že jsou
tím se žijí. { mluvit ochotně nebo mají jiné věci a jiné jsou
druhy

Lucie N

Bude hravý ~~po~~ bude so klub
slavný ~~so~~ hravý, bude ho bavit si
číst, a ve škole bude chytřejší. Barva ~~plati~~
plati k světle hnědý

liši se v barvě pletí, o pohlavý,
ve stáří, nějakí jsou šťastný
nějakí smutní

Příloha číslo 3 – 2. vyučovací hodina

	matka	otec	já	sourozenci
práva	vařit	žít	chodit do	chodit do
	žít	chodit do	škola	škola
	chodit do	práce	žít	žít
	práce	tvorbu	svoji	vzdělávat se
povinnosti	byť žán	byť žán	pomáhat	chovat
	žít	žít	v rodině	se srovnat
	achovat	chovat	mít věci	pomáhat
	se kosterat	se srovnat	v práci	rodině

Adam
6.9

	matka	otec	já	sourozenci
práva	učovat si,	učovat si,	učovat si,	učovat si,
	pracovat,	pracovat,	se, trávit	trávit si
	volit	cestovat	si, cestovat	
	cestovat			
povinnosti	starat se	načtenecit	chodit do školy	pracovat,
	o děti	rodinu	by, pomáhat	chodit do
	načtenecit		rodině,	školy
	rodinu		to učinit	

DAMIEN
6.9

	matka	otec	já	sourozenci
práva	být svobodný	být svobodný	mít volnost	nevim
	být vdána	chodit do práce	mít kamarády	-11-
	co si zamane			-11-
	chodit do práce			-11-
povinnosti	vařit	uklízet	učit se	nebyť na mě
	práti	pomáhat v	uklízet si	nestarat se o mě
	být veselá			
	uklízet			

Lucie G. a

	matka	otec	já	sourozenci
práva	mít, <u>hazit</u> se, <u>chodit</u> <u>do práce</u>	mít,	mít	mít,
povinnosti	<u>starat se</u> o děti, užívat rodinu	<u>plácet</u> domu, užívat rodinu	<u>chodit</u> do školy starat se o souroz sourozence	<u>poslouchat</u> rodiče

	matka	otec	já	sourozenci
práva	<u>rozhodovat</u> <u>vychovávat</u>	<u>rozhodovat</u> <u>vychovávat</u>	<u>chodit</u> ven hazet předm. hráček na kolečcích poslouchat rodiče	ne mít právní []
povinnosti	<u>hromyť</u> nás starat se o nás chodit do práce	<u>hromyť</u> nás starat se o nás	<u>chodit</u> do školy	<u>chodit</u> do do školy být na mě hodný

Dobrá

	matka	otec	já	sourozenci
práva	<u>mít</u> <u>vychovávat</u> <u>varit</u> <u>rozvažovat</u>	<u>mít</u> <u>vychovávat</u> <u>vařit</u> šunku	<u>být</u> <u>hodný</u> <u>žít</u> s	byť byť <u>hodný</u> na mě
povinnosti	<u>mít</u> <u>našlehat</u> <u>uklízet</u> <u>chodit</u> do práce	<u>chodit</u> do práce	<u>chodit</u> do školy <u>spát</u> <u>dělat</u> úkoly	<u>chodit</u> do školy <u>spát</u> <u>dělat</u> úkoly

Příloha číslo 4 – 3. vyučovací hodina

SKUPINA 7

Jíst, pít, ~~hustet~~, lásku, oblečení, starost, chodit do školy,
Myš, modice, hygiena, školka, kamaraidy, Koučkové,
Kroužky, chodit ven, hračky, vzdělanost, přátele domov
pokoj, trpělivost, život

- SKUPINA 7
- ① - Každý má právo pro děti hravost a modice.
 - ② - Děti mají právo žít.
 - ③ - Každé dítě má právo jíst a pít.
 - ④ - Každé dítě musí mít nějaké učení.
 - ⑤ - Děti musí mít kamarády.
 - ⑥ - Každé dítě má právo mít svůj nábytek.
 - ⑦ - Každé dítě má mít domov - Rodinu.

rodice
jídlo, pití
oblečení
peníze

nechodil do školy

skupina 2

kratší hodiny
hodnější učitelé

delší pracovní
fotbal brat ve škole

lepší občerstvení

koalici papír

zdraví

~~Praven~~ PRAVA

skupina 2

- 1) Každé dítě má právo být, a říkat svůj názor
- 2) Má právo jíst ve škole dobré občerstvení
- 3) Má právo dostávat peníze, za to že chodí do školy
- 4) Má právo chodit ven
- 5) Na delší pracovní
- 6) Má právo na aktivity
- 7) Má právo na rozhodnutí

lásku, jídlo, pítí, péči, domov, rodice, návratu, školy, právo
povinnosti, služby, stěhí, život, kamarádky, nabezpečě-
ní, sport, podporu

1. Mám právo žít
2. Každé dítě má právo na lásku a vztahům
3. Každé dítě má právo k péči
4. Každé dítě má právo na domov
5. Každé dítě má právo vztahovat se
6. Každé dítě má právo na návratu
7. Každé dítě má právo na kamarádky

- 1) právo dýchat
- 2) právo jíst a pít
- 3) právo věřit v někoho (např. bůh, buddha, satan...)
- 4) právo poslouchat hudbu
- 5) právo nechodit do školy
- 6) právo mít kamarádky
- 7) právo mít rodinu

Stupně 4
11

Příloha číslo 5 – 4. – 5. vyučovací hodina

Navrhovaná řešení

Co by se mohlo učinit pro zlepšení Ashikovy situace – a situace mnoha dalších dětských dělníků?

Zítřka?	Příští měsíc?	V budoucnosti?
* poskytl bych mu příspěvek	zaplatil dluhy poskytl by mu včelárnu poskytl bych mu zdravotní péči	zajistil bych mu tu správnou bydlíště

Zítřka?	Příští měsíc?	V budoucnosti?
Adopce na dálku poslat jiello, peníze, oblečení.	zaplatit mu školku	

Zítřka?	Příští měsíc?	V budoucnosti?
poslat mu peníze 10 000,- bydlím 5 000,- jiello a do školy 10 000,- zaplatit dluhy	poslat mu jiello (echoli), domov (zajistit)	vzdělávám, škola (zakladní)

Závěr

Vzhledem k rozsahu metodické části se mi nepodařilo zrealizovat všechny vyučovací hodiny, nicméně většina ano. Vyučovací hodiny se staly velkým přínosem. Z reakcí žáků lze usoudit, že nejsou příliš zvyklí na takovýto způsob vyučování, proto jeví dosti velké nadšení, především ze změny způsobu práce.

Většina vyučovacích hodin byla proložena diskusemi k danému tématu. Zpočátku vykazovali žáci ostych sdělit ostatním své pocity, dojmy či názory. Přesto hned zpočátku se podařilo tuto barikádu zdárně odbourat. Žáci velmi horlivě sdělovali své mínění a postřehy, což je jistě zapříčiněno i věkem žáků, kteří se nachází v období, kdy jejich motivací je především soutěživost, ukázat toho co nejvíce. Z mých dosavadních zkušeností lze říci, že pokud probíhá diskuse ve vyšších ročnících, především v 8. a 9. třídě, nemá takový efekt, jelikož dospívající mládež nemá potřebu se zviditelňovat a považuje za „trapné“ cokoli říci. Což byl také jeden z důvodů zařazení tohoto diskutabilního tématu právě do 6. třídy.

Většina vyučovacích hodin probíhala ve shodě s metodickými listy. V každém listě lze najít doporučený čas na danou aktivitu, vždy je však ponechána časová rezerva několika minut.

Pro aktivitu týkající se skutečného příběhu pákistánského chlapce Ashika jsem původně vyhranila pouze 45 minut. Děti ovšem jeví značný zájem o hledání pomoci a zejména diskusi o adopci na dálku, proto i další hodina byla věnována tomuto tématu. Shledávám však za přínosnější, kdyby výuka probíhala v kuse, nikoliv s týdenním odstupem, kdy dětem musel být opět zopakován příběh.

Pokud se jedná o otázky diskriminace ras, je nutné postupovat velmi opatrně a citlivě v případě, kdy se ve třídě nachází děti jiné národnosti, či rasy. Ve třídě, kde byl projekt realizován, se nachází tři chlapci vietnamské národnosti, z čehož jeden chlapec nepříliš rozumí českému jazyku a má problém s komunikací. Při první hodině, kdy žáci měli hledat podobnosti lidí různých ras, vyznání a znevýhodnění, se objevili hlavně od chlapců nepříjemné poznámky. Je to jistě z důvodu, že děti tohoto věku nejsou ještě příliš zvyklí akceptovat lidské rozdílnosti.

Ostatní vyučovací hodiny, jak už bylo řečeno, probíhaly ve shodě s plánem. Občas však trvalo, než žáci se pustili do práce. Často jsem jim musela pomoci návodnými otázkami a náměty. Žáci nebyli příliš zvyklí pracovat ve skupinách, proto v počátcích docházelo k tomu, že v dané skupině děti pracovaly spíše samostatně.

Časem však poznaly, že spolupráce jim přinese řadu nových myšlenek a zároveň jim ulehčí vlastní rozhodování.

Vyučovacími hodinami byla dozajista splněna řada kompetencí Rámcového vzdělávacího programu, především v oblasti komunikace a řešení problémů.

Pokud bude vyučující používat uvedené metodické listy je vždy nutné práci přizpůsobit schopnostem, tempu a věku dítěte.

Literatura

Album lidských práv. Praha, Dokumentační a informační středisko Rady Evropy Praha 1996.

Brander, P. a kol.: Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Praha, Argo 2006.

Bůžek, A., Michalík, J.: Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělání. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2002.

Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Praha, Portál 2001.

Dahlie, R.: Životní krize jako vývojová šance. Praha, Aquamarin 2001.

David, R.: Práva dítěte. Olomouc, nakladatelství Olomouc 1999.

Grecmanová, H., Novotný, P., Urbanovská, E.: podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků. Olomouc, Hanex 2000.

Hořejšová, D.: Didaktika občanské nauky a základu společenských věd. Praha, Naše vojsko 1994.

Hrachovcová, M. a kol.: Občanská výchova (celý soubor). Olomouc, nakladatelství Olomouc 2004.

Janošková, D., Ondráčková, M.: Občanská výchova 6. Rodinná výchova 6, příručka pro učitele. Plzeň, Fraus 2004.

Janošková, D., Ondráčková, M. a kol.: Občanská výchova. Rodinná výchova /celý soubor). Plzeň, Fraus 2006.

Komárková, B.: Původ lidských práv. Praha, SNP 1990.

Matějček, Z.: Co děti nejvíc potřebují. Praha, Portál 1994.

Matějček, Z.: Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha, Portál 1996.

Ondráčková, J.: Co je Úmluva o právech dítěte. Praha, Český helsinský výbor 1996.

Poznej svá práva, svobody a povinnosti. Praha, Nadace Naše dítě 2003.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Praha, Výzkumný ústav v Praze 2005.

Skalková, J: Obecná didaktika. Praha, ISV 1999

Slavík, J.: Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi. Praha, portál 1999.

Šilhánová, L.: besedy o lidských právech. Praha, Český helsinský výbor 1999.

Šišková, T.: Výchova k toleranci a proti rasismu. Praha, Portál 2003.

Tailor, M.: Evropská úmluva o lidských právech, východiska pro učitele. Rada Evropy 2001.

Tomeš, I. A kol.: Sociální práva. Praha, Portál, 2002.

Vágnerová, M.: Vývojová psychologie. Praha, Portál 2000.

Valenta, M.: Občanská výchova pro 6. ročník. Praha, Práce 1995.